NOTE LEXICALE ŞI ETIMOLOGICE DIN TERMINOLOGIA VITICOLĂ ŞI POMICOLĂ

DE

ION NUŢĂ

Aceste note completează informaţia existentă în DLR, tomul IX (litera *R*) şi tomul XI, partea 1 (litera Ş). Ele formulează definiţii, propun cîteva etimologii, discută sensuri, variante şi cuvinte neatestate, preluate din bibliografia *Dicţionarului*.

Rade vb. III. Tranz. În expresia *a rade viţelor barba* = „a da pămîntul de la piciorul trupinei" şi a tăia firele rădăcinii viţei de vie pînă la trunchi: ÎNV. VIN., 30.

Rámbur s.n. În sintagma *mere rambur de iarnă* = varietate de mere rotunde, de culoare gălbuie: BORZA, D., 106. Vezi şi: *mere rambure* (BULET. GRĂD. BOT., XIII, 1—4, 10), *rambur-renete* (*ibidem*, 12). Din fr. *rambour* „varietate de mere".

Ramburél s.n. În sintagma *mere ramburele* = *rambur*: BORZA, D., 106; *ramburele*: BULET. GRĂD. BOT., XIII, 1—4, 11: *rambur* + *él*.

Rară s.f. şi adj. (Varietate de struguri) cu boabele de mărime mijlocie, rare, rotunde, de culoare neagră, uneori albă-gălbuie; p. gener., nume dat tuturor varietăţilor de struguri care au boabele rare. S.f. este atestat şi în H/VI, 171^{r}. Urmat de determinări, *rară neagră*, e întîlnită în ENC. AGR., IV, 685, şi BORZA, D., 182. Forma adjectivală, *poamă rară*, apare în COLUMNA, III (1882), 231, şi în CONV. LIT., XXIII (1889—1890), 969.

Rasoáră s.f. Varietate de struguri cu boabele mari, alungite, de culoare roşiatică sau galbenă-verzuie: H/XII, 268^{v}. Pentru etimologie, cf. *răsură* „măceş", *răsare* şi *răsoare* din compusul *răsarea-soarelui* „floarea soarelui".

Ravac (2) s.n. Este atestat şi în: I. IONESCU, P., 252; COLUMNA, V (1874), 4, 92; H/I, 56^{r}; H/III, 306^{r}; H/VIII$_{1}$, 349^{v}; DAMÉ, T$_{2}$, 52; ENC. AGR., V, 138. În TRIBUNA, VI (1889), nr. 121, p. 483, apare urmat de determinări: *ravac de Rust* şi *ravac de Ménes*. La B. P. Hasdeu se întîlneşte varianta *răvác* (H/III, 424^{r}: H/XV, 66^{r}) şi sintagma *vin ravác* (H/VIII$_{2}$, 141^{v}: „cel mai bun dintre toate vinurile"; H/X, 129^{v}).

Raz s.n. În H/IV, 246^{v}, cuvîntul este atestat şi cu sensul de unealtă cu ajutorul căreia se fac „scobituri în pămînt la punerea butaşilor".

Razachie s.f. Forma de bază este atestată şi în: I. IONESCU, P., 264; H/I, 119^{v}, 342^{v}, 414^{v}; H/IV, 26^{r}, 104^{v}, 268^{r}: H/V, 97^{v}, 287^{v}, 302^{v},

BDD-A1381 © 1986-1987 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.83 (2026-11-08 23:47:47 UTC)

380^{v}, 433^{v}, 441^{v}; H/VII, 26^{v}, 75^{v}. 147^{v}, 257^{r}: H/IX, 471^{v}, 508^{v}; H/XI, 16^{r}, 26^{r}, 84^{v}, 165^{v}, 191^{v}, 267^{v}, 349^{v}; H/XIV, 21^{r}, 29^{r}, 93^{r}, 103^{r}, 150^{v}, 159^{v}; DA, I, partea a II-a, 595; ȘEZ., XV (1915), 141; PANȚU, PL., 245, 339; BIANU, D.S., 711; PASCU, S., 223: SIMIONESCU, FL., 340; ENC. AGR., V, 138; DL, III, 658: LRT^{2}, 14, 46; DM: BORZA, D., 182; C. GIURESCU, P. O., 96; M. D. ENC., 780; DEX. La fel, *rezîchie*, și în PANȚU, PL. 246.

DLR nu înregistrează unele variante care apar în lucrări ce figurează în bibliografia dicționarului: *rasachie* (BARONZI, L., 94; LM; COLUMNA, III, 1882, 386: H/VI, 235^{v}; CONV. LIT., XXIII, 1889—1890, 972, 1062), *radafie* (H/XI, 362^{v}), *razahie* (H/IV, 152^{v}; H/XII, 268^{v}), *răzîchie* (PANȚU, PL., 246). De asemenea, *rezachie*, deși citat, nu are nici o trimitere, cu toate că el apare în: ȘIO, II$_{1}$, 300; TDRG: SCRIBAN, D.

Tot în această ordine de idei, facem observația că DLR nu consemnează nici o situație în care substantivul în discuție este urmat de determinări, formează derivate sau capătă o valoare adjectivală.

1. Urmat de determinări: *razachie albă* (I. IONESCU, P., 264; H/IV, 83^{r}; H/VII, 369^{r}; H/XIV, 21^{r}, 395^{v}; LTR^{2}, 14, 46; DER, IV, 44; C. GIURESCU, P.O., 95; M. D. ENC., 780), *razachie neagră* (H/VII, 369^{r}), *razachie roșie* (I. IONESCU, P., 264; H/VII, 369^{r}: AN. DOBR., XIX, 1938, III; LTR^{2}, 14, 46; DER, IV, 44; C. GIURESCU, P.O., 95; M.D. ENC., 780).

2. Derivate: *rasachioără* și *rasachiúță* (LM).

3. Adj.: *poamă razachie* (H/III, 208^{r}; H/XIII, 64^{r}, 228^{r}), *strugure razachiu* (SCRIBAN, D.), *struguri razachie* (H/XIII, 284^{v}).

Forma masculină atestată de SCRIBAN, D., precum și faptul că lucrările de viticultură și ampelografie citează frecvent substantivul de genul masculin, iar în graiurile populare actuale, mai ales în Oltenia și Muntenia, *razachiu*, *răzăchiu* și *rezichiu* se întîlnesc destul de des, întăresc ideea că în DLR cuvîntul-titlu ar fi trebuit să fie *razachiu*, *-ie* s.m. și f., adj.

Răducănești adj. pl. În sintagma *mere răducănești*, și la PANȚU, PL., 168.

Răpănos adj. Apare și în sintagma *mere răpănoase*: BULET. GRĂD. BOT., XIII, 1—4, 14; BORZA, D., 106.

Răsad s n. În sintagme care denumesc o varietate de păr și fructele produse de acesta: *păr pe răsad* (ALR I/876/394: „un copăcel sălbatic [pe care] l-am retezat și hultuit cu mlăzi bune), *pere pe răsad* (*ibidem*).

Răsculeasă s.f. Apare atestat și în: H/XI, 246^{r}; H/XIV, 199^{v}. În H/XIV, 186^{r}, s.f. este urmat de determinări: *răsculeasă albă*: „strugure foarte mare, cam acru; dă vin mult, dar nu bun". Pentru etimologie, vezi n. pers. *Rașcu*(*l*), *Roșcu*(*l*) + suf. *-eásă*, cu înțelesul inițial de „struguri din sau cultivați în via lui *Rașcu*(*l*)"; vezi și *Lascu*(*l*) + suf. *-eásă*, prin transformarea lateralei alveolare în vibrantă.

În BORZA, D., 182, apare s.f. *risculeáscă*, o variantă a lui *rosculeáscă* (cuvînt atestat în lucrări de ampelografie și viticultură începînd cu anul 1900) sau *răsculeáscă*, forme răspîndite astăzi în Olt și Teleorman; ar putea proveni și de la *răsculeasă*, prin schimbare de sufix.

Răsufla vb. I. Intranz. În expresia: *a răsufla via* = a curăța via „de dudău": I. IONESCU, M., 371.

BDD-A1381 © 1986-1987 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.83 (2026-11-08 23:47:47 UTC)

Răşchirată s.f. Varietate de struguri cu ciorchinele ramificat, cu boabele de mărime mijlocie, puţin alungite, rare, de culoare neagră : BORZA, D., 182.

Regal adj. În sintagma *mere regale* (*cu coada scurtă*) = *mere regeşti* : BULET. GRĂD. BOT., XIII, 1—4, 15 ; *măr regal de Jersey* : *ibidem*, 7.

Regese adj. În sintagma *mere regeşti* = varietate de mere mari, rotunde, de culoare rozie : BORZA, D., 106.

Regină s.f. Varietate de pere specifică Transilvaniei, mari, lunguiețe, de culoare rozie : BORZA, D., 141. Vezi şi *regina Sofia* „varietate de mere" : BULET. GRĂD. BOT., XIII, 1—4, 7.

Renet s.n. La pl., în sintagme şi eliptic : *mere renete* (şi în : ŞEZ., XV, 70 ; DM ; BORZA, D., 106, care dă şi variantele *rănete*, *rinete*, *ranete*, pl. *raneturi* şi situaţii în care substantivul este urmat de determinări : *ranete de Canada*, *ranete Carmelit*), *mere ranete* (DR, I, 360), *renete* (şi în : BULET. GRĂD. BOT., XIII, 1—4, 12—15: SIMIONESCU, FL., 335), *ranete* (şi în: BULET. GRĂD. BOT., I, nr. 3, 76, 79). În BULET. GRĂD. BOT., XIII, 1—4, p. 12, 14 şi 15, pl. *renete* este urmat şi de determinările *ananas*, *aurii*, *busuioceşti*, *cenuşii de Canada*, *de ceară*, *nobile franceze*, *roşii* şi *ruginii*, la care se adaugă multe altele, indicînd localitatea de origine, care nu au încă o circulaţie la nivel popular (p. 12—15).

Renglotă s.f. Atestat şi în sintagma *ringlote brumării* (SIMIONESCU, FL, 337).

Repicătă s.f. Varietate de struguri cu boabele mărunte, rare, alungite, de culoare albă-verzuie. Este atestat în H/IX, 446^{v}, la Priboieni — Argeş. Pentru etimologie, vezi *repica* „a răsădi", *repical*, *vie repicată* „vie răsădită". Iniţial, a circulat, probabil, cu sensul de „struguri produşi de o vie repicată".

Retezătură s.f. În sintagma *retezătură tufoasă* = retezarea, tăierea viţei de vie „de la butuc" : LITINSCHI, M., 98.

Rideshaim s.n. Varietate de vin, la FILIPESCU, D., II, 27. Din germ. *Rüdesheim*, numele unui oraş din R.F. Germania, situat pe Rin, cu vii care produc un vin renumit.

Riolá vb. I. Tranz. A curăţa locul plantat cu vie, a-l săpa adînc, a trage ţărînă la rădăcina butucului viţei de vie. Neatestat în DLR, apare la LITINSCHI, M, 91 : a „(şănţui sau brăzda) tot locul viei". Este o variantă a vb. *rigolá*, cf. germ. *Rigole*.

Riolát s.n. Acţiunea de a r i o l a şi rezultatul ei : LITINSCHI, M., 90 : „riolatul sau stîrpitul, curăţatul pămîntului, adică de-al săpa adînc, pentru a da ţărnă bună la rădăcina viţei". De la *riolá*.

Risling s.n. Deşi DLR consideră cuvîntul s.n., anchetele de pe teren arată că în graiuri el este s.m. Prima atestare se întîlneşte în H/XVII, 305^{v}, şi apoi el mai apare în : SIMIONESCU, FL., 340 ; ENC. AGR., V, 201 ; M.D. ENC. ; DEX ; NALR- O., IV, 262. În ALR II/6147/64 are accentul schimbat, *risling*, iar forma din DR, I, 360, este *rizling*. Alte variante se găsesc la BORZA, D., 182 (*resling*, *rizling*) şi în NALR — O., IV, 262 (*răsling*, *resling*, *rezling*). Uneori a fost înregistrat urmat de determinări : *risling de Banat* (M.D. ENC.), *rizling de Rin* (*ibidem*), *risling italian* (M. D. ENC. ; NALR — O., IV, 262), *risling de Banat* (BORZA, D., 182), *rizling de Rin* (*ibidem*), *rizling italian* (BORZA, D., 182 ; NALR — O., IV, 262), *riznic italian* (NALR — O., IV, 263). La C. GIURESCU, P.O., varianta *riesling* este urmată de determinările de *Rin* (p. 97) şi *italian* (p. 97, 100).

BDD-A1381 © 1986-1987 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.83 (2026-11-08 23:47:47 UTC)

Rízlinger s.n. Varietate de vin obținută din strugurii numiți *risling* : H/XVII, 61^{v}. Din germ. *Rieslinger* „varietate de vie și vin".

Rîios adj. La pl., în sintagma *mere rîioase* = varietate de mere rotunde, de culoare verde-gălbuie, tari, cu mici umflături pe suprafața cojii : BULET. GRĂD. BOT., I, nr. 3, 78 ; ALR II/6067/76 ; BORZA, D., 106.

Rîjlerese adj. În sintagma *pere rijlerese* : BORZA, D., 141.

Rîpcă s.f. Cuvîntul nu este învechit din moment ce astăzi el se întîlnește în toată Moldova. Apare și în H/VIII$_{2}$, 165^{v}. Tot la B. P. Hasdeu este și varianta *răpcă* (H/VIII$_{1}$, 70^{v}).

Rîpcuire s.f. Acțiunea de a rîpcuí. La FILIPESCU, D., II, 48, apare varianta *răpcuire* : „se taie toți vlăstarii cei sterpi". Este atestat și în sintagma *a doua răpcuire* : se face „cînd lemnul viei pornește a se coace... ; se taie toate vlăstarele cele sterpe care au crescut peste haragi" (*ibidem*, 49). La LITINSCHI, M., 100, este varianta *repcuire* : „se vor tăia toate ramurile crescute care sînt de prisos, însă vițele acele care au rod și care nu se cercuiesc se vor tăia de la a treia frunză, peste roadă" ; vezi *rîpcuí*.

Rîpcuit s.n. **1.** Operația de a aduna de prin vii vițele tăiate ; a strînge rîpca : H/VIII$_{1}$, 213^{r}, 314^{r} ; *răpcuit* : H/VI, 113^{v} ; H/VIII$_{1}$, 70^{r} ; H/VIII$_{2}$, 66^{v}, 234^{v}, 240^{v}.

2. În H/VIII$_{1}$, 289^{v}, varianta *rapcuit* are sensul de „tăiatul cîrceilor sau a părților uscate ale viței de vie" ; vezi *rîpcuí*.

Rîpos adj. În sintagma *mere rîpoase* = *mere răpănoase* : BULET. GRĂD. BOT., XIII, 1—4, 14 ; BORZA, D., 106.

Rocilare adj. În sintagma *pere rocilare* = varietate de pere specifică Transilvaniei, mărunte („grăunțoase"), cu miezul tare, de culoare verde-gălbuie : BORZA, D., 141.

Rocoicene adj. În sintagma *Pere rocoicene* : BORZA, D., 106.

Românésc, -eáscă s.f., adj. Substantivat f., denumește o varietate de struguri cu boabele mari, de culoare albă sau neagră : BORZA, D,. 182. Adj., în sintagma *vișine românești* = varietate de vișine mari : PANȚU, PL. 338 ; GRECESCU, FL., 197.

Romostin s.m. Denumește o varietate de struguri cu boabele mari, rotunde, apoase, acre, de culoare albă-gălbuie. Cuvîntul este format prin metateză din scr. *maraština* „varietate de struguri albi" (în *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jazika*) sau, datorită aceluiași fenomen, de la *marașlină* (*moroștină*, *moroștină*) „varietate de struguri", nume provenit din același etimon scr. Forma de s.m. este atestată și de HEM, I, 755 ; HEM, II, 2133, iar unele variante f. mai apar și în alte lucrări, necitate de DLR, unde se dau chiar sumare definiții : *romastină* (H/XIV, 222^{r}), *rămostină* (H/IX, 121^{v} : „roși, albi și apătoși, moi în boabe" ; H/XIV, 21^{r} — nu *rămoștină*, cum apare în DLR — , 173^{r} : „bob rotund, dă vin puțin, rămîne mai mult în *prăștină*, de unde i s-au dat numele de *ramastină*", 222^{r}), *rămoștină* (și în : H/XI, 246^{r} ; NALR — O., IV, 263), *rîmostină* (H/XIV, 159^{v} : „strugure alb, bătînd în roșu"), *romostină* (H/V, 472^{r}), *romoștină* (și în : ȘEZ., XV, 1915, 140 ; BORZA, 182), *romostia* (H/V, 272^{v}). Urmat de determinări, s.f. se întîlnește la BORZA, D., 182 (*rămostină galbenă*, *rămostină verde*), și în H/XI, 5^{r} (*rămoștină galbenă* : „boabe galbene, face struguri mulți" ; *rămoștină verde* : „boabele puține, mai mici și verzi, cu puțin albastru").

BDD-A1381 © 1986-1987 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.83 (2026-11-08 23:47:47 UTC)

Roşcat, -ă adj., s.f. Varietate de struguri = *roşu*. S.f. este atestat în H/XIV, 21[r]. În H/XVIII, 4[r], 242[r] apare sintagma (*vin*) *roşcat*.

Roşcă s.f. Varietate de struguri = *roşu*. Apare în BORZA, D., 182.

Roşese adj. În sintagma *prune roşeşti*: ALR II/6082/102.

Roşiatic adj. Varietate de struguri = *roşu*. În sintagme şi eliptic, varianta *roşietic*, numai la pl.: *struguri roşietici* (H/XIV, 477[r]; H/XVIII, 276[v]), *roşietici* (ŞEZ., XV, 1915, 141). În H/IX, 230[r], se întîlneşte sintagma *vin roşietic*.

Roşiesc adj. În sintagma *pere roşieşti* = varietate de pere întîlnită în părţile Năsăudului = *pere roşii*: BORZA, D., 141.

Roşioară s.f., adj. 1. Varietate de struguri. S., cu acest sens, este şi de genul m. O variantă, *roşior*, este înregistrată în NALR — O., IV, 263, şi, alături de forma literară, *roşior*, se întîlneşte frecvent astăzi în Oltenia. S.f. este atestat pentru prima dată în JIPESCU, O. 53, iar, mai tîrziu, şi în: H/V, 81[r], 121[v], 208[r]; H/XIV, 199[v], 444[r]; ENC. AGR., I, 493; LTR[2], 3, 82; BORZA, D. 182: M.D. ENC., 819; DM; DEX; NALR — O. IV, 262—263 (aici apare şi varianta *roşioară*). Pentru etimologie, substantivul trebuie apropiat de *roşioară* „nume de plantă" şi, doar în rare cazuri, poate fi acceptată etimologia *roşiu*[2] + suf. *-ior*, pentru că aceşti struguri nu se caracterizează doar prin culoarea roşie a boabelor. Dovadă stau o serie de compuse, atestate în lucrări de specialitate, de tipul: *roşioară-rară, roşioară-roşie, roşioară-roză, roşioară-verde, roşioară-vînătă*.

2. În sintagme care denumesc varietăţi de pomi şi fructele produse de aceştia: *măr roşior* (BORZA, D., 106), *meri roşiori* (H/XVI, 258[r]), *prun roşior* (şi în H/XI, 26[r]), *mere roşioare* (şi în: BULET. GRĂD. BOT., XIII, 1—4, 10; BORZA, D., 106; vezi şi *ruşioare*), *mere ruşioare* (BULET. GRĂD. BOT., I, nr. 3, 77, 79), *pere roşioare* (şi în: H/XVII, 226[r]; RĂDULESCU, M.N., 97; BORZA, D., 141; DEX), *prune roşioare* (şi în: BORZA, D., 138; DM; DEX).

3. În sintagma *vin roşior*: SCRIBAN, D.

Roşiuţ, -ă adj. În sintagme, la pl., denumind varietăţi de fructe de culoare roşie: *mere roşiuţe* (BORZA, D., 106), *pere roşiuţe* (BORZA, D., 141), *prune roşiuţe* (şi în BORZA, D., 138).

Roşu, -ie a. Varietate de struguri. Atestările date de DLR sînt insuficiente şi încercăm aici să completăm aceste lacune:

1. S.m. şi f.: *roşu* (şi în H/VII, 313[v]), *roşie* (şi în: H/III, 385[v]; H/VIII[1], 119[v], 141[v], 187[r]; H/XI, 16[r], 165[v]; H/XIV, 150[v]; H/XV, 15[r], 328[v], 335[v], 359[v]; BORZA, D., 182; NALR — O., IV, 262; în H/XI, 5[r], apare forma articulată *roşia*: „deasă la boabe şi viţa plină de *cărcei*"), *roşă* (H/III, 143[r], 305[v]; H/XVI, 103[r]), *roşii* (H/II, 98[v]; H/IX, 135[r]: H/XI, 259[r]), *roşi* (H/I, 19[v]; H/IX, 4[r]).

1.1. În compuse: *roşie-slabă* = varietate de struguri cu boabele mărunte, alungite, de culoare roşie: ŞEZ., XV, 1915, 141; BORZA, D., 182.

2. Adj.: *poamă roşie* (I. IONESCU, C., 193, 195; H/III, 359[v]; H/XIV, 415[v]; H/XV, 142[v]; DDRF; ENC. AGR., III, 771; BORZA, D., 182), *poamă roşă* (FILIPESCU, D., II, 52, 78; LITINSCHI, M., 93; H/XIV, 348[v]), *strugure de poamă roşie* (H/XV, 110[v]), *struguri roşii* (ÎNV. VIN., 62; BREZOIANU, A., 599; LM, *Glosar*; H/VII, 75[r]: H/XIV, 21[v], 64[v];

BDD-A1381 © 1986-1987 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.83 (2026-11-08 23:47:47 UTC)

H/XVIII, 70^{v}, 267^{r}), *struguri roșii* (I. IONESCU, M., 371 : H/V, 429^{r} ; H/IX, 17^{v} ; H/XI, 246^{r}).

2.1. În compuse : *poamă roșie-plesnitoare* = care are boabele mari de culoare roșie, care plesnesc la ploaie : LITINSCHI, M., 93.

b. Nici atestările pentru (*vin*) *roșu* nu sînt suficiente și reprezentative. Citățm, în continuare, pe cele mai importante : *vin roșu* (și în : ÎNV. VIN., 51 ; I. IONESCU, C., 197 ; MANOLACHE DRĂGHICI, R., 297 ; BREZOIANU, A., 598, 599 ; DRĂGHICI, D., 222 ; I. IONESCU, P., 253 ;, PAMFILE, B., 16, 38; DA — vezi *alb* —; VICIU, COL., 186 ; PAMFILE, CR., 17 ; PAMFILE, ST., 39—40 ; GOROVEI, CR., 12 ; BIANU, D.S., 795 ; CADE ; IZV., XVII, 1938, nr. 6, 227 ; SIMIONESCU, FL., 340 ; ENC. AGR., V, 107, 844 ; în H/I—XVIII apare de 178 de ori), *vin roș* (LITINSCHI, M., 13 ; JIPESCU, O., 53 ; ȘEZ., I, nr. 4, 128 ; PAMFILE S.T., 60 ; GOROVEI CR., 12 : SCRIBAN, D., 1038 ; în H/I—XVIII apare de 144 de ori), *vin roșiu* (I. IONESCU, M., 371 ; I. IONESCU, P., 253, 355 ; COSTINESCU ; LM ; în H/I—XVIII apare de 29 de ori).

1. Urmat de determinări : *vin roșu de Buda* (TRIBUNA, VI, 1889, nr. 121, 483), *vin roșu dulcișor* (JARNIK—BÎRSEANU, D., 373^{4}), *vin roșu îndulcit* (*ibidem*, 243^{16}), *vin roșu negru* (H/I, 414^{v}), *vin roșu vîrtos* (C. GIURESCU, P.O., 109), *vin roș deschis* (H/VII, 148^{r} ; H/XII 226^{r}), *vin roș închis* (*ibidem*).

2. Forme de plural : *vinuri roșii* (ÎNV. VIN., 74 : FACTOR, M., 30 ; I. IONESCU, C., 196 ; HEM, I, 764 ; H/II, 58^{r} ; H/III, 324^{v}, 448^{v} ; H/IV, 318^{r} ; H/V, 34^{v}, 313^{r} ; H/VII, 257^{r}, 268^{v} ; ENC. AGR., III, 403), *vinațe roșii* (FILIPESCU, D., II, 52), *vinuri roșe* (H/VIII$_{2}$, 135^{r} ; H/X, 141^{r} ; H/XIV, 416^{r}), *vinuri roși* (H/V, 97^{v} ; H/VII, 75^{v}), *vinuri roșii închise* (H/VII, 268^{v}).

c. În sintagme care denumesc varietăți de pomi și fructele produse de aceștia : *măr roș* (H/XVI, 328^{r}), *măr roșu* (H/XI, 325^{v} ; H/XVIII, 301^{v} ; ȘEZ., XV, 74), *măr roșu mohorît* (BREZOIANU, A., 341), (*măr*) *roșu de Berna* (BULET. GRĂD. BOT., XIII, 1—4, 10), *păr roș* (H/XI, 325^{v}), *perj roșu* (PAMFILE—LUPESCU, CROM., 104), *piersic roșiu* (H/XI, 325^{v}), *piersic roșu* (CONV. LIT., XXIII, 967), *prun roșu* (H/IX, 4^{r} ; H/XI, 325^{v}), *mere roșii* (și în : H/VIII$_{2}$, 119^{v}, 127^{v} ; H/XVII, 226^{v} ; ȘEZ., XV, nr. 3, 69 ; BULET. GRĂD. BOT., XIII, 1—4, 10 ; BORZA, D., 106, unde apare și cu determinările : *de Stettin* — vezi și BULET. GRĂD. BOT., XIII, 2—4, 20 —; *moldovenești, geogești, de Geoagiu* — vezi și BULET. GRĂD. BOT., XIII, 1—4, 17—, *de Danzig*), *mere roșii rotunde* (PĂCALĂ, M R., 279), *mere roșii de Bosanci* (BULET. GRĂD. BOT., XIII, 1—4, 10), *pere roșii* = varietate de pere mărunte, puțin alungite, roșii, care au coada lungă (și în ENC. AGR. IV, 449), *piersică roșie* (BREZOIANU, A., 325 ; BRANDZA, FL., 68 ; PANȚU, PL., 221), *prune roșii* = varietate de prune mărunte, rotunde, timpurii, de culoare roșie (și în : I. IONESCU, M., 402 ; H/VIII$_{1}$, 119^{v} ; 127^{v} ; PANȚU, PL., 238 ; CADE ; BIANU, D.S., 610 ; BORZA, D., 138), *vișine roșii* (ENC. AGR., V, 862).

d. În sintagma *rachiu roșu* (H/XV, 280^{v} ; PAMFILE—LUPESCU, CROM., 217) denumește o varietate de țuică preparată din spirt și flori de trandafiri, folosită, mai ales, la nunți.

Roșuț adj. În sintagma *prune roșuțe* = *prune roșii* : BORZA, D., 138.

BDD-A1381 © 1986-1987 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.83 (2026-11-08 23:47:47 UTC)

Rotat adj. Sintagma *mere rotate* apare şi în: BULET. GRĂD. BOT., XIII, 1—4, 13; BORZA, D., 106. În ŞEZ, XV, nr. 3, 72, se întîlneşte *măr rotat*.

Rotii adj. În sintagma *pere rotii* = varietate de pere „lătăreţe şi la coadă şi la partea cealaltă", mari, de culoare galbenă-verzuie. Este atestat de M. Pompiliu, în CONV. LIT., XX, 12, 1016. Din *roată*; cf. şi PASCU, SUF., 200.

Rotilat adj. În sintagme care denumesc varietăţi de fructe: *mere rotilate* (şi în: BULET. GRĂD. BOT., I, nr. 3, 79; XIII, 1—4, 11 — *rotilate* —; BORZA, D., 106), *pere rotilate* (BORZA, D., 141). Urmat de determinări, *mere rotilate rotunde*, este atestat în ŞEZ., XV, 70, şi în BULET. GRĂD. BOT., I, nr. 3, 79. Varianta *ratilat*, neatestată de DLR, se întîlneşte tot în sintagme: *măr rutilat* (ANON. CAR.; CL, III, 1958, 202), *mere rutilate* (BORZA, D., 106).

Rotoghele adj. În sintagma *mere rotoghele* = varietate de mere mărunte, rotunde, de culoare verde-gălbuie. Apare şi la BORZA, D., 106.

Rotund, -ă adj. În sintagme care denumesc varietăţi de fructe: *mere rotunde* (BORZA, D., 106), *pere rotunde* (H/XVII, 226^{r}; ENC. AGR., IV, 449), *prune rotunde* (PANŢU, PL., 118, 238; GRECESCU, FL., 195). La BARONZI, L., 93, apare în compuse sau urmat de un determinant compus: *pere rotunde-mustoase, rotunde-verzi, rotunde-verzi-mărunte, rotunde-verzi-pietroase, rotunde-verzi-untoase*. Tot aici se întîlneşte sintagma *mere rotunde cafenie*.

Rotunjor adj. În sintagme: *mere rotunjoare* (şi în BORZA, D., 106; vezi şi *mere rotunjoare de vară*), *nuci rotunjoare* (ENC. AGR., IV, 106).

Roz, -ă adj. În BORZA, D., 106, apare în sintagme urmate de determinări, care denumesc varietăţi de mere: *mere roz de Barna* şi *mere roz de Virginia* = varietate de mere mari, rotunde, de culoare rozie. Tot la BORZA, D., 182, este atestată varietatea de struguri *roză de Miniş* = cu boabele mari, rare, de culoare trandafirie.

Rozinchină s.f. Este atestat, cu sensul de „viţă sălbatică", de G. Crăiniceanu, în CONV. LIT., XXIII (1889—1890), 972: *rosinchină*.

Roziu adj. Se întîlneşte în sintagmele: *strugure roziu* (H/XVIII, 291^{v}), *agude rozii* (H/VIII$_1$, 119, 127^{r}).

Rozmarin adj. În sintagma *mere rozmarin* = varietate de mere de mărime mijlocie, oval-alungite, de culoare galbenă, ca paiul: BORZA, D., 106 (vezi aici şi *mere rozmaline*).

Roznăvănese adj. În sintagma *vin roznăvănesc* = vin făcut din struguri de *grasă*: H/VIII$_1$, 71^{r}: Bădeni—Iaşi: „din via Rosnovanului". Provine de la numele de persoană *Roznovan*, fost proprietar de vie la Cotnari, + suf. *-ésc*

Ruginit, -ă s.m. şi f., adj. Varietate de struguri care are boabele de mărime mijlocie, de culoare galbenă-roşiatică. S.m. este atestat pentru prima dată în JIPESCU, O., 53, apoi şi în HEM, I, 755. În BORZA, D., 182, apare s.f. *ruginită*. Tot în BORZA, D. se întîlnesc sintagmele *mere ruginite* (p. 106) şi *pere ruginite* (p. 141).

Ruginoasă s.f., adj. Varietate de struguri = *ruginit*: şi în H/IX, 230^{v}. Sintagma *pere ruginoase* = *pere ruginite* este atestată la BORZA, D., 141.

BDD-A1381 © 1986-1987 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.83 (2026-11-08 23:47:47 UTC)

Rujă s.f. Varietate de struguri cu boabele mărunte, rare, de culoare neagră sau roză, mai rar, albă. Sintagma *rujă albă*, citată în DLR, nu apare în CADE și TDRG, iar în H/XVIII se întîlnesc variantele *rugea* (H/XVIII, 70[r]) și *ruje* (H/XVIII, 291[v]; vezi și BORZA, D., 182; forma este o variantă de sg. și nu pl. substantivului). Etimologia propusă de DLR, bg. ружа, scr. *ruža* „trandafir", în cazul de față, este inexactă. Cuvîntul provine din scr. *ruža* „varietate de struguri albi" (în *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, XIII, 350).

Rujiță s.f. Varietate de struguri cu boabele rare, rotunde, de culoare albă roșiatică, asemănătoare cu *bacatorul*. Cuvîntul nu apare cu acest sens în DLR. Este atestat la BORZA, D., 182. Aici apare și varianta *rușiță* (vezi și *rușiță roșie*); în ENC. AGR., I, 385, *rugiță*. Cuvîntul cu acest sens are la bază scr. *ružica* „varietate de struguri" (în *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, XIII, 355; vezi și F. Iveković, Ivan Broz, *Rječnik hrvatskoga jezika*, II, 363).

Rulándă s.f. Atestat în BORZA, D., 182 și în LTR[2], 12, 409, cuvîntul denumește o varietate de struguri cu boabele dese, bătute pe ciorchine, sferice, zemoase, de culoare cenușie. Provine din germ. *Ruländer* „varietate de struguri".

Rumen, -ă adj. În sintagma *prune rumene* = varietate de prune mărunte, rotunde, zemoase, de culoare roșiatică: BIANU, D.S., 610; PANȚU, PL., 238; GRECESCU, FL., 195; CADE.

Rupe vb. III. Tranz. A mustui: ALR SN I, h. 232/64; vezi și ALRM SN I, h. 157/64.

Rușinoasă s.f. Varietate de struguri cu boabele mărunte, de culoare albă: BORZA, D., 182. Provine din *rușine* „nume de plantă" + suf. *-oásă*.

Rutenesc adj. În sintagma *nuci rutenești* = varietate de nuci de mărime mijlocie, care au coaja de culoare cenușie: ENC. AGR., IV, 197. Pentru etimologie, poate fi apropiat de s.n. *ruténiu* (din fr. *ruthénium*) sau de adj. *rutean, -ă* „care aparține rutenilor".

Șaitău[1] s.n. (Teasc) În H/XVIII, 276[v], este atestată și varianta *șaiteu*.

Șampanie s.f. Cuvîntul mai apare atestat în unele lucrări, de obicei, cu caracter agricol, necitate de DLR: FILIPESCU, D., II, 27; I. IONESCU, C., 199; DRĂGHICI, D, 227. Se întîlnește apoi și la B. P. Hasdeu: II/I, 234[v]; H/X, 141[r]; H/XIII, 35[v]; H/XVI, 380[r]. De asemenea, apare în sintagme care constituie, de fapt, și primele atestări ale cuvîntului: *vin de șampanie* (MANOLACHE DRĂGHICI, I, 61; FACTOR, M., 5, 6), *vin de șampania* (FACTOR, M., 6, 7). În H/V, 380[v], este atestată varianta *șampan*, iar în FILIPESCU, D., II, 78, pluralul *șampanii*. În DR, II, 706, sintagma *mere de șampan*.

Șanț[1] s.n. Cu sensul de jghiab prin care se scurge mustul din teasc este atestat în DAMÉ, T., 82, și PAMFILE, I.C., 222.

Șaplău s.n. Neatestat în DLR, denumește vinul „șezut mai mult timp în tescovină": H/II, 281[r].

Șarpe s.m. În sintagma *vin șarpe*, „tare, cu gust înțepător", apare în H/II, 116[r].

Șcalíe s.n. Sticlă mai mică (de rachiu) este atestat în ȘEZ, 1929, nr. 8—10, 103.

BDD-A1381 © 1986-1987 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.83 (2026-11-08 23:47:47 UTC)

Şelabă s.f. Pl. *şelabe*, în BORZA, D., 44, denumeşte o varietate de cireşe. Poate fi o variantă a lui *şelană*.

Şerbănesc adj. În sintagmele *mere şerbăneşti* (BORZA, D., 106) şi *pere şerbăneşti* (*ibidem*, 141).

Şghiab s.n. (O parte a teascului) Variantă a lui *jgheab*, nu apare în DLR, deşi este atestat la: IORGA, S.D., VII, 61; DAMÉ, T., 80, 82; DAMÉ, T_2, 56; PAMFILE, I.C., 215, 222. În H/XII, 225^{v}, se întîlneşte pl. *şghiaburi* „linuri".

Şiculan adj. Neatestat în DLR, apare la pl. în sintagma *mere şiculane* = varietate de mere de mărime mijlocie, care au coaja netedă, de culoare albă-gălbuie, asemănătoare cu *renetele*: BULET. GRĂD. BOT., I, 1921, nr. 3, 79. O formă f. pl., *şiculane*, apare în aceeaşi revistă (an. XIII, 1—4, 22). Provine de la numele propriu *Şicula*, localitate în jud. Arad, situată pe valea Crişului Alb, locul unde a fost creată această varietate de mere; cu sensul iniţial de „mere cultivate la sau aduse de la *Şicula*".

Şîler, -ă s.m. şi f. Varietate de struguri cu boabele mărunte, de culoare roşie sau albă. O variantă m. apare la BORZA, D., 182 (*şilăr*), pl. *şileri*, în H/XVIII, 3^{r} („mai mărunţi în boambe, de culoare roşcată"), iar forma f., în H/XVIII, 4^{r}. Tot la B. P. Hasdeu este atestat ca nume al unei varietăţi de vin: *şiler* (H/XVIII, 70^{v}), *şîler* (H/XVIII, 242^{r}), (*vin*) *de şileră* (H/XVIII, 4^{r}) şi *alb şiler* (H/XVIII, 260^{v}: „gustul vinului se aseamănă cu floarea strugurelui"). Provine din germ. *Schiller*, *Schillerwein* „varietate de struguri şi vin".

Şlitău s.n. Teasc (pentru struguri); *şaitău*. Este atestat de T. Teaha, în Oaş: FD, VI (1969), 231.

Şofran adj. În sintagmele *mere şofran tomnatic* şi *mere şofran de vară* denumeşte o varietate de mere lunguiețe, de culoare albă-gălbuie: BORZA, D., 106. În BULET. GRĂD. BOT., XIII, 1—4, 15, *şafran dungit* „varietate de mere". De la *şofran*.

Şoldănesc adj. La pl., în sintagma *nuci şoldăneşti* = mari, rotunde, tari la coajă: ENC. AGR., IV, 196.

Şormoní vb. IV. Tranz. A tăia (via). La ind. prez., *şormon*, este atestat la Bobîlna: H/XVII, 61^{v}.

Şóvar adj. La BORZA, D., 106, se întîlneşte, la pl., în sintagma *mere şóvare* = varietate de mere specifică Transilvaniei, de mărime mijlocie sau mare, de formă tronconică, cu pielița subțire, de culoare galbenă-aurie sau verde-gălbuie. În BULET. GRĂD. BOT., XIII, 1—4, 17—18, *mere de Şovar*. Din magh. *sóvári* [*alma*] „varietate de mere"; *mere creţeşti*.

Şpaliér şi **şpalír** s.n., variante ale lui *spalier* (1), lipsesc din DLR. Ultima variantă este atestată la MÎNDRESCU, I. G., 87 şi în PORŢILE DE FIER, 244.

Şteap s.n. Este atestat de T. Teaha, în Oltenia, cu sensul de cep; coardă de viţă de vie cu doi-trei ochi: FD, VIII (1973), 75.

Ştetínăr adj. În sintagma *mere ştetinăr* = varietate de mere de mărime mijlocie sau mare, sferice, uşor turtite la capete, de culoare verde-gălbuie: BORZA, D., 106. Din germ. *Stettiner* „varietate de mere".

Ştir adj. În sintagme: *pară ştiră* (ANON. CAR.) şi *pere ştire* (BORZA, D., 141) = varietate de pere de culoare albă-verzuie, acre, mărunte, rotunde, rare.

BDD-A1381 © 1986-1987 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.83 (2026-11-08 23:47:47 UTC)

Știreă s.f. DLR înregistrează numai această formă de f. În H/V, 482^{v} apare *știc*, iar în GL. OLT., 109, *știrc*, ambele s.m.

Știros adj. În sintagma *vin știros* = vin de culoare neagră, alcoolic, care are gust acru : H/V, 374^{v} ; H/VII, 120^{r} ; H/IX, 121^{r} („vin negru, tare"). La CIAUȘANU, GL., are sensul de „vin rău".

Strionfăni vb. IV. Tranz. A mustui, a zdrobi (strugurii). Este atestat în ALR SN I, h. 232/141. Din magh. *strófol* „a înșuruba".

Stromfănitor s.n. Mustuitor, zdrobitor : ECONOMIA, 167. În ALR SN I, h. 233/141 apare *strionfănitor*. Din *strionfăni* (din magh. *strófol*).

Șulărésc adj. La pl., în sintagma *pere șulărești* = varietate de pere de mărime mijlocie, sălcii, de culoare verzuie. Este atestat la Brașov, în DR, II, 706.

Șum s.n. Rachiu (tare) este atestat și în H/XV, 410^{r}.

Șurub s.n. Șurub (la teasc) are și pl. *șurubi* : DAMÉ, T., 82 ; PAMFILE, I.C., 222. (Deci, poate fi și s.m.)

NOTES LEXICALES ET ÉTYMOLOGIQUES SUR LA TERMINOLOGIE VITICOLE ET POMICOLE

RÉSUMÉ

Ces notes complètent les informations du DLR, tome IX (lettre R) et tome XI, I ère partie (lettre Ș).

Elles formulent des définitions, proposent des étymologies, discutent des sens, des variantes et des mots non-attestés (figurant toutefois dans les travaux inclus dans la bibliographie du *Dictionnaire*).

Centrul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor
Iași, str. Codrescu, nr. 2

BDD-A1381 © 1986-1987 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.83 (2026-11-08 23:47:47 UTC)